

УДК 37.015.31 : 17.022.1(510)

Сюй Чже

ВПЛИВ ТРАДИЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ КИТАЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Проблема формування загальнолюдських та національних цінностей особистості є ключовою для всіх наук про людину: філософії, історії, соціології, права, культурології, психології, педагогіки.

У сучасних педагогічних концепціях, присвячених питанням національної освіти, проглядається генетичний зв'язок між такими фундаментальними поняттями, як освіта, загальнолюдські цінності, національні цінності [1; 2; 3; 4; 5].

Сучасні педагоги зазначають, що загальнолюдські та національні цінності є провідним механізмом впливу на особистість та її поведінку, вказують на шляхи реалізації її духовно-морального потенціалу [6; 7; 8; 9].

Роль цінностей для життєдіяльності соціуму неможливо переоцінити, оскільки саме вони постають потужними регуляторами соціальних і культурних процесів.

Оволодіння національними цінностями, що веде до формування високо розвинутої особистості, здатної дбайливо зберігати їх, використовувати і примножувати заради подальшого соціального прогресу, є головною підставою у новій соціокультурній парадигмі.

Ціннісні орієнтації сучасної молоді представлені у соціально-педагогічних дослідженнях Р. Асадулліна, Л. Борисової, В. Журавльова, С. Григор'єва, А. Запесоцький, Д. Леонтьєва, В. Немирівського, В. Оськіна, В. Пряникова, В. Сластьоніна.

Філософсько-методологічні аспекти формування цінностей представлені в роботах В. Верещагіна, І. Калайкова, Б. Гершунського, М. Бердяєва.

Серед українських науковців дослідженням цінностей, ціннісних орієнтацій та їх впливом на формування особистості займаються В. Андрущенко, Л. Морозова, І. Брийовська, М. Лукашевич, А. Ручка та ін.

Мета цієї статті – проаналізувати роль традиційних цінностей китайського суспільства у процесі формування особистості.

Використання в науці понять „національні цінності”, „національна ціннісно-орієнтована свідомість”, „універсальні загальнолюдські цінності національного духу” фіксує факт соціальної й психологічної самотності певного етносу і його відмінності від інших аналогічних спільнот і припускає єдність усіх членів певного етносу, об'єднаних загальними ідеями, установками [9, с. 7]. Вивчення численних етносів, що перебувають на різних щаблях формування й розвитку, переконує, що єдність членів етносу, крім усього іншого, забезпечується наявністю певних рис психіки, єдиним сприйняттям і оцінкою тих самих учинків і подій, єдиним

відношенням до тих або інших цінностей. Саме з позицій поєднання, сукупності таких почуттів і відносин і треба підходити до поняття нації і національних цінностей [3, с. 41].

Кожна нація відрізняється тільки їй одній властивим поєднанням й співвідношенням темпераменту, типом мислення й світосприйманням. В унікальності внутрішнього світу нації, у стійкості її внутрішнього складу і полягає цінність будь-якої нації як біосоціального співтовариства людей і одночасно культурного феномена [6, с. 19].

На формування особистості відповідно до правил китайської цивілізації великий вплив мало учення Конфуція. Філософ сформулював зміст моральної відповідальності людини перед самою собою та перед суспільством. Моральний ідеал конфуціанства – особисте вдосконалення, безустанне „переборювання себе” (ке цзі), тобто Шлях „Дао”, подвижництво, у якому людина духовно мужніє, олюднює сама себе, при тому робить це неодмінно в спілкуванні з іншими. Життєвий ідеал Конфуція – дотримуватися потягів серця, не порушуючи правил [10, с. 41].

Упродовж усієї історії Китаю виконання моральних і етичних норм і правил, затверджених конфуціанською ідеологією, було для жителів Піднебесної головним порадищем їхнього життя. Етичний принцип традиційно в Китаї був абсолютним критерієм цінності. „У всіх діях керуйся моральністю”, „Немає злочину більшого, ніж не мати дао, немає провини більш глибокої, ніж не мати де” [10, с. 48]. За порушення моралі, зневагу до точно фіксованого церемоніалу, найменше відхилення від вироблених століттями й заповіданих предками стародавніх традицій застосовувалися суворі покарання, порушники переслідувалися та засуджувалися суспільною думкою та владою.

Конфуціанська ідеологія затверджувала паритетний вплив сім'ї на виховання моралі, тому що виховання почуття любові до інших людей може бути ще плене тільки в сім'ї. Основи морального виховання людини закладаються в сім'ї внаслідок почуття подяки – батьки віддали нам так багато – ми повинні їх любити. Конфуціанські норми поведінки на перше місце висувають повагу до старшого, преклоніння перед його авторитетом і підпорядкування йому. Цьому поклонінню відповідає наступний конфуціанський принцип: „Установленням кореня народжується й шлях. Синівська шанобливість (сяо) і повага до старших (ді) – це і є корінь милосердя” [11, с. 209]. Прихильники конфуціанства вважали, що природа людини не дозволяє їй поширити привіт в сім'ї почуття любові до близького на всіх людей. Людина як істота соціальна прагне складати стосунки з конкретними близькими людьми, і ці стосунки структуруються за допомогою спеціальних правил „лі”. Поняття „лі” стало вищим символом ритуалізованої етики, перетворилося в найбільш загальну характеристику правильного, навіть ідеалізованого соціального устрою та поведінки людини [11, с. 210]. Правила пристойності становлять частину ритуалу, якому китаєць звик слідувати та який займає в його житті велике місце. У сучасному житті концепції „лі” не втратили свого значення, що

знайшло своє відбиття в особливостях поведінки в громадських місцях, у стосунках з родичами, друзями, незнайомими людьми. Китайці вважають дурним тоном робити зауваження дітям у присутності їхніх матері та батька, такі дії будуть уважатися образливими для батьків дитини. Підказувати комусь на іспиті вважається неприпустимим.

Для китайської традиції характерно „наполегливе й навіть агресивне твердження скромності й безкорисливості в якості чи не вищих людських чеснот” [12, с. 55]. У цьому полягає традиційна формула порядної поведінки: „Усе добре приписувати іншим, усе дурне брати на себе”. „Покаянний вид” китайця, зумовлений ідеологічними вимогами суспільства, можна зарахувати до одного з невід’ємних традиційних культурно-психологічних феноменів у змісті національної самосвідомості китайців.

З кінця 1970-х до початку 1990-х років у Китаї пройшли реформи, що торкнулися всіх аспектів життя суспільства, поставили китайців віч-на-віч із проблемою збереження традиційної китайської культури в процесі модернізації. Поворот китайського суспільства до ринкової економіки викликав гострі протиріччя між традиційними уявленнями та моральними уявленнями нового типу. При здійсненні модернізації, як показав досвід західних країн, виникає багато різних соціальних проблем – наркоманія, криза сім’ї, втрата духу гуманності тощо. Стосунки між людьми розглядаються крізь призму корисності, яка протиставляється совісті, боргу, відповідальності, що, у свою чергу, призводить до втрати моральних обмежень, приниження моральних цінностей у суспільному житті.

За результатами аналізу вивчення соціологами КНР системи моральних цінностей у сучасних молодих китайців була виділена наступна ієрархія найважливіших для респондентів моральних цінностей: чесність, патріотизм, шанування батьків, цілісність, виконання обіцянок, увічливість, скромність, почуття подяки. Ці дані в цілому підтверджують прихильність молоді до традиційних китайських звичаїв і порядків. Так, китайська молодь вважає найбільш важливою „чесність” – традиційну моральну настанову, що високо цінується в умовах, коли соціальні контакти обмежуються рамками сім’ї та сусідства; менш цінується „виконання обіцянок” – сучасна моральна настанова, значуща при умовах ринкових відносин. Багато вчених зазначають, що вчення Конфуція буде зберігати свою духовну цінність. Воно пустило глибоке коріння в китайському суспільстві: „їх не змогли винищити ні проникнення в Китай західних ідей, ні „культурна революція... Воно вистояло й сьогодні служить незамінною опорою соціального порядку та національного процвітання” [12, с. 71].

До констант, багато в чому визначальних для особливості національної самосвідомості, належить властиве представникам даної культури розуміння часу й простору.

Китайський народ, як ніхто інший, має потужну історичну пам'ять. Її вихованню надавалося велике значення й робилося це на основі національної історичної традиції. Примітно, що й китайський календар тісно сполучений з китайською історією, орієнтований у часі на події, пов'язані з образом історичної особи – імператора.

У граматиці китайської мови немає лінійного розподілу категорії часу на минуле, теперішнє та майбутнє. Потрібно спеціально або додавати слова „учора”, „сьогодні”, „завтра”, або згадувати якісь дати або імена діючих осіб з історії, а офіційно для фіксації минулого обов'язковий девіз царювання.

Культ сім'ї в китайській культурі також знайшов своє відбиття в системі літочислення. Послідовність років поєднують „кола” числом рівно по 60 років, тому що в сім'ї одночасно живуть дідусі, діти й онуки. Це природний розмір сімейного щастя, радості за потомство й шанування батьків [12, с. 91].

Китайці не виявляють особливого інтересу до абстрактних понять „простір” і „час”, віддаючи перевагу практичному розумінню, наближеному до повсякденного життя людини, її цілей і завдань. Хоча в прадавніх текстах можна зустріти термін „юй чжоу” – „великий космос”, мова про час і простір у китайській культурі, зазвичай, іде в контексті міркувань про те, як краще людина може відповідати тому або іншому відрізку часу або ситуації. Традиційна увага фокусується на суб'єктивному факторі, на житті людини, її справах і можливостях, її самореалізації, а не на об'єктивних ознаках часу й простору [12, с. 93].

Спостерігати час по-китайськи значить стояти обличчям до вже зробленого й спиною до майбутнього, очікуваного. Примітно, що китаєць, який пливе вниз за течією ріки життя, сидить у човні обличчям до пройденого шляху й спиною до майбутнього, очікуваного. Майбутнє в китайця перебуває зі спини, тече йому в потилицю, і тому воно невідомо й даремно для завдань теперішнього моменту. Багато молодих китайців на наше питання про майбутнє не загадували для себе перспектив далекого майбутнього, а орієнтувалися на значення й цінності сьогоденного дня для подальших перспектив. Відповіді молодих китайців в основному були: „Зараз я багато працюю, а там подивимося”, „Я не можу говорити заздалегідь, що мене чекає в майбутньому, але сьогодні я роблю все, що необхідно”. Китайці менш самовпевнені у своїх планах на майбутнє, оскільки вважають, що майбутнім неможливо керувати. Цьому свідчать висловлення типу: „Що далі буде, то буде”, „Я не можу загадувати наперед”, „Невідомо, що відбудеться в майбутньому” [12, с. 97].

Традиційна культура характеризується стабільно існуючою системою прав і обов'язків, що визначають взаємодію людини з іншими людьми. Досягнення гармонії в людських стосунках завжди визнавалися китайською культурою вищою цінністю. Вона становить основу конфуціанської етики, якою традиційно керується китайський народ.

Конфуціанська філософія визнає необхідним досягнення гармонії у двох сферах: у сімейних стосунках і у стосунках між живими й мертвими.

У сімейних стосунках гармонія досягалася наявністю люблячих батьків, синівної шанобливості, братньої згоди й солідарності, існуванням особливого ставлення до покійних предків. Цей ідеал людських стосунків має глибоке коріння в китайській культурі, чим, очевидно, і пояснюється збереження в китайському суспільстві високої цінності авторитарної патріархальної сімейної системи та інституту поклоніння предкам.

Конфуціанська традиція споконвіків надавала сім'ї величезне значення, ставлячи її на перше місце серед колективів, до яких належав кожний індивід. Ідеалом у конфуціанській традиції вважалася велика патріархальна сім'я – багатодітність сприймалася як гарантія забезпеченої старості. Конфуціанські норми поведінки на перше місце висувають повагу до старшого, преклоніння перед його авторитетом і підлеглість йому. У свою чергу старший захищає молодшого, учить його та допомагає йому в житті. Авторитет голови завжди був абсолютним і виражався в повному підпорядкуванні його рішенням усіх членів сім'ї, а також у прояві зовнішніх почестей: „Служи батькам за ритуалом, коли вмруть – їх погребти за ритуалом й принось їм жертви далі за ритуалом”. Суворі ієрархія із самого народження визначала місце людини в суспільстві. Почуття ієрархії в китайців становить суть гуманності [12, с. 103]. Усвідомлення природної нерівності положення „облич” забезпечує стабільність суспільства. Переважна більшість китайців в умовах традиційного суспільства розглядали у якості провідної цінності сім'ю, не відокремлюючи себе від неї. Сім'я була для них середовищем соціального існування, місцем реалізації їх соціальних цілей і потреб. Основи морального виховання людей закладаються в сім'ї. Культивування людинолюбства починається з вироблення синівної шанобливості „сяо” до старших і братньої любові до молодших „ді” [12, с. 104].

Сім'я в сучасних китайців відіграє в повсякденному житті більшу роль, ніж в європейців, будучи головним джерелом соціальних гарантій, матеріальною й моральною страховкою у випадку невдач. Однак у наш час традиційні уявлення про сім'ю перетерплюють чималі зміни. Цьому сприяє ряд чинників. Серед них демографічна політика держави, що примушує мати в сім'ї тільки одну дитину, урбанізація, вплив західних зразків і ідей.

У дослідженнях китайських учених відзначаються наступні проблеми сімейного виховання й сімейної моралі в сучасному Китаї. Під час культурної революції було поставлено питання про відмирання сім'ї, її вважали пережитком минулого, розглядали як путо, як окови. Численні сім'ї під час культурної революції піддалися нападкам, руйнуванню, а деякі були просто знищені. Через таку політику багато молодих людей не отримали нормального сімейного виховання. Статистичні дані свідчать, що серед правопорушень, допущених молодими людьми, чимала частка припадає на провини, викликані неблагополуччям у сім'ї. За роки реформ

поступово виросло число людей, які усвідомлюють важливість сімейного виховання, почали виходити періодичні видання з цієї проблеми. У наш час суспільство зіштовхується з новими проблемами в сімейному вихованні. До нових проблем у китайському суспільстві зараховують:

1. Значне поліпшення побутових умов багатьох сімей, „деякі голови сімейств потурають підвищеним матеріальним запитам своїх дітей, сприяють появі в них почуття переваги й свідомості привілейованості”;

2. Зростання кількості сімей, які мають одну дитину, що, з одного боку, повинне сприятливо позначитися на сімейному вихованні, оскільки батьки можуть приділяти єдиній дитині більше уваги й турботи, але, з іншого боку – саме в силу своєї „одиночності” ця дитина може вирости розпещеною, примхливою, егоїстичною;

3. Багато батьків пов’язують майбутнє своїх дітей винятково із вступом у вищі навчальні заклади, змушують їх з ранку до вечора сидіти за книгами. „Навіть трьох-чотирирічних дітей учать запам’ятовувати класичні вірші, уміти складати тощо”. Опікуючись лише про розумовий розвиток дітей, такі батьки забувають про їх моральне виховання, фізичне здоров’я [12, с. 166].

Таким чином, мир, порядок, гармонія, досконалість, ієрархія, знання, сім’я, соціальна справедливість є головними національними цінностями сучасного китайського суспільства. Однак, обговорюючи проблему особливостей національної самосвідомості, ми повинні вказати на співіснування двох тенденцій: по-перше, у сучасному Китаї зберігаються традиційні ціннісні орієнтації на тілесну й особистісну самопрезентацію в соціальних стосунках; по-друге, умови світової інтеграції культурних цінностей розвертають молодь від національного капсулювання до інтеграції.

Подальшого розвитку вимагають питання формування національних цінностей особистості за допомогою засобів мистецтва, зокрема музичного. Важливим і необхідним вважаємо й питання створення комплексної педагогічної системи формування національних цінностей молоді, яка навчається.

Список використаної літератури

- 1. Бажановська О. В.** Роль загальнолюдських цінностей у процесі формування громадянина демократичної держави / О. В. Бажановська // Вісн. ЛДПУ імені Тараса Шевченка. – 2003. – № 7 (63). – С. 9 – 14.
- 2. Бех І. Д.** Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка та психологія. – К., 1997. – С. 12 – 26.
- 3. Боришевський М. Й.** Духовні цінності в становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка та психологія. – К., 1997. – С. 40 – 53.
- 4. Римаренко Ю. І.** Національний розвиток України: проблеми і перспективи / Ю. І. Римаренко – К. : Наукова думка, 1995. – 246 с.
- 5. Ткачова Н. О.** Ціннісні парадигми освіти / Н. О. Ткачова. – Харків : Основа, 2005. – 128 с.
- 6. Сухомлинська О. В.** Сучасні цінності у вихованні / О. В. Сухомлинська //

Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 17 – 28. 7. **Шабельников В. К.** Психология духовности / В. К. Шабельников. – М. : Смысл, 2003. – 250 с. 8. **Сорока Г. І.** Сучасні виховні системи та технології / Г. І. Сорока. – Харків : Основа, 2003. – 117 с. 9. **Щербань П.** Українська національна ідея та сучасні проблеми виховання учнів та молоді / П. Щербань // Вища освіта, 2005. – №4. – С. 7 – 12. 10. **Переломов Л. С.** Конфуций: жизнь, учение, судьба / Л. С. Переломов. М. : Мысль. – 1989. – 397 с. 11. **Ільїн В. В.** Історія розвитку філософської думки / В. В. Ільїн ; авт. передм. А. А. Мазаракі // Філософія : підручник : у 2 ч.– К. : Альтерпрес. – 2002. – Ч. 1. – 463 с. 12. **Ушков А. М.** Китайско-конфуцианский культурный ареал. „Запад и Восток. Традиции и современность” / А. М. Ушков. – М. : Поиск, 1993. – 295 с.

Сюй Чже. Вплив традиційних цінностей китайського суспільства на формування особистості

Статтю присвячено аналізу традиційних цінностей китайського суспільства. Підкреслюється, що на формування особистості відповідно до правил китайської цивілізації великий вплив мало учення Конфуція. Автор доходить висновку про те, що мир, порядок, гармонія, досконалість, ієрархія, знання, сім'я, соціальна справедливість є головними національними цінностями сучасного китайського суспільства, але спостерігається тенденція до інтеграції суспільства у світову культурну парадигму.

Ключові слова: національні цінності, особистість, учення Конфуція, китайське суспільство.

Сюй Чже. Влияние традиционных ценностей китайского общества на формирование личности

Статья посвящена анализу традиционных ценностей китайского общества. Подчеркивается, что на формирование личности в соответствии с правилами китайской цивилизации огромное значение имело учение Конфуция. Автор приходит к выводу о том, что мир, порядок, гармония, совершенство, иерархия, знания, семья, социальная справедливость являются главными национальными ценностями современного китайского общества, однако наблюдается тенденция к интеграции общества в мировую культурную парадигму.

Ключевые слова: национальные ценности, личность, учение Конфуция, китайское общество.

Xu Zhe. The Influence of Traditional Values of the Chinese Society on the Formation of a Personality

The article deals with the analysis of the traditional values of the Chinese society. It is stressed that the formation of the personality in accordance with the rules of the Chinese civilization was greatly influenced by the Confucius' doctrine. The author comes to the conclusion that peace, order, harmony, perfection, hierarchy, knowledge, family, social justice are the main national

values of the modern Chinese society. However, there is a tendency for the modern Chinese society to be integrated into the paradigm of the world's culture.

Key words: national values, personality, Confucius' doctrine, Chinese society.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.8:811.58

崔爱辉

Цуй Айхуей

如何在国际汉语口语教学中提高教学质量

——以在俄罗斯的教学实践为例

**СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ
РОЗМОВНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЗА КОРДОНОМ
(НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКИХ ВНЗ)**

摘要：在国际汉语课堂上，教师在实践师生情感互动过程中，需注重“在课堂上需表现出良好的自身素养、在教学互动中加强师生间的情感沟通、在交流中需尊重了解异国文化、在细节中需注重对学生的人文关怀和在合作教学中实现师生的平等交流”这五方面，以实现愉悦教学，情感教学，取得良好的教学效果。

关键词：国际汉语口语教学 情感教学 实践情感互动

— “情感”是人际沟通交流的重要手段，在《心理学大辞典》中被解释为：“情感是人对客观事物是否满足自己的需要而产生的态度体验”。“互动”在辞典中的解释是“一种相互使彼此发生作用或产生积极变化的过程。”而“情感互动”则强调的是动作或情感相互作用的对等性或对称性。情感互动在教学过程中表现为师生彼此的认同、情感交流和价值体验，互动的师生双方都是相对独立的主体，处于平等地位。与其他教学相比，国际汉语教学有其特殊性，教学对象是汉语非母语的习得者，有着不同的文化传统、教育背景、宗教信仰和思维方式，这些都对教学活动